

Rafał Pitera

Uniwersytet Rzeszowski
e-mail: rpitera@ur.edu.pl
ORCID: 0000-0001-9598-1240

DOI: 10.15290/oes.2026.02.124.06

SPECJALNE STREFY EKONOMICZNE I USTAWA O WSPIERANIU NOWYCH INWESTYCJI JAKO NARZĘDZIA TRANSFORMACJI GOSPODARCZEJ POLSKI¹

Streszczenie

Cel | Artykuł prezentuje wyniki analizy dotyczącej efektywności specjalnych stref ekonomicznych (SSE) oraz ustawy o wspieraniu nowych inwestycji (Polskiej Strefy Inwestycji, PSI) w transformacji gospodarczej Polski po 1989 roku, oceniając ich wpływ na restrukturyzację przemysłu, atrakcyjność inwestycyjną i nierówności regionalne.

Metoda badań | Wykorzystano analizę literatury oraz danych ilościowych z raportów Ministerstwa Rozwoju, GUS, NBP i NIK (2015–2024), obejmujących zezwolenia, nakłady inwestycyjne i zatrudnienie w 14 SSE oraz PSI. Zastosowano zmodyfikowany model enklaw P. Warra do oceny efektywności w ujęciu regionalnym.

Wnioski | SSE zwiększyły nakłady inwestycyjne z 111,7 mld PLN w 2015 do 167,2 mld PLN w 2024 oraz liczbę miejsc pracy z 312 022 w 2015 do 368 869 w 2024. PSI wygenerowała 3054 decyzje o wsparciu, 132,5 mld PLN inwestycji i 51 924 nowe miejsca pracy, wspierając MŚP (73% decyzji w 2024) i decentralizację. Najwyższą efektywność odnotowano w województwach śląskim (IE = 92) i dolnośląskim (IE = 88). Hipoteza o kluczowej roli SSE i PSI została potwierdzona, choć nierówności regionalne pozostają wyzwaniem.

Oryginalność / wartość / implikacje / rekomendacje | Artykuł wnosi wkład w ocenę efektów funkcjonowania SSE i PSI, wskazując na potrzebę promocji PSI w mniej rozwiniętych regionach, wsparcia innowacji i monitorowania efektów PSI po 2026 roku.

Słowa kluczowe: specjalne strefy ekonomiczne, Polska Strefa Inwestycji, ustawa o wspieraniu nowych inwestycji, rozwój regionalny, transformacja gospodarcza

¹ Artykuł zaakceptowano do druku 20.04.2026.

Artykuł finansowany ze środków uczelnianych Uniwersytetu Rzeszowskiego.

SPECIAL ECONOMIC ZONES AND THE ACT ON SUPPORTING NEW INVESTMENTS AS TOOLS FOR POLAND'S ECONOMIC TRANSFORMATION

Summary

Purpose | This article analyzes the role of Special Economic Zones (SEZs) and the Act on Supporting New Investments (Polish Investment Zone, PIZ) in Poland's economic transformation after 1989, assessing their impact on industrial restructuring, investment attractiveness, and regional disparities.

Research method | The study employs a literature review and quantitative data analysis from reports by the Ministry of Development, Statistics Poland (GUS), the National Bank of Poland (NBP), and the Supreme Audit Office (NIK) for 2015–2024, covering permits, investment expenditures, and employment in 14 SEZs and the PIZ. A modified enclave model by P. Warr was used to evaluate regional efficiency.

Results | SEZs increased investment expenditures from PLN 111.7 billion in 2015 to PLN 167.2 billion in 2024 and employment from 312,022 in 2015 to 368,869 in 2024. The PIZ generated 3,054 support decisions, PLN 132.5 billion in investments, and 51,924 new jobs, supporting SMEs (73% of decisions in 2024) and decentralization. The highest efficiency was recorded in the Śląskie (IE = 92) and Dolnośląskie (IE = 88) voivodeships. The hypothesis regarding the key role of SEZs and PIZ was confirmed, though regional disparities remain a challenge.

Originality/value/implications/recommendations | The article contributes to the analysis of SEZ and PIZ evolution, highlighting the need for promoting PIZ in less developed regions, supporting innovation, and monitoring PIZ effects post-2026.

Keywords: special economic zones, Polish Investment Zone, Act on Supporting New Investments, regional development, economic transformation

JEL classification: O18, R11, O14

1. Wstęp

Specjalne strefy ekonomiczne (SSE) oraz ustawa o wspieraniu nowych inwestycji stanowią kluczowe instrumenty wspomagające transformację gospodarczą Polski, która po 1989 roku przeszła od gospodarki centralnie planowanej do gospodarki rynkowej. Proces ten, będący jednym z najważniejszych przeobra-

żeń ekonomicznych w Europie Środkowo-Wschodniej, wymagał skutecznych narzędzi stymulujących rozwój przedsiębiorczości, przyciąganie inwestycji zagranicznych oraz modernizację struktur gospodarczych. SSE, poprzez preferencyjne warunki dla inwestorów, takie jak ulgi podatkowe czy dostęp do infrastruktury, odegrały istotną rolę w budowaniu konkurencyjności polskich regionów. Z kolei ustawa o wspieraniu nowych inwestycji, wprowadzona w 2018 roku, rozszerzyła te możliwości, umożliwiając firmom korzystanie z zachęt inwestycyjnych na terenie całego kraju, niezależnie od lokalizacji w strefach. Niniejszy artykuł analizuje, jak oba te narzędzia przyczyniły się do dynamizacji polskiej gospodarki, wspierając rozwój sektorów innowacyjnych, zwiększenie eksportu oraz redukcję nierówności regionalnych. Dokonuje także oceny najważniejszych wyzwań i perspektyw dalszego wykorzystania tych mechanizmów w kontekście globalnych trendów gospodarczych i unijnych regulacji.

2. Przegląd literatury – kontekst krajowy i zagraniczny

Specjalne strefy ekonomiczne (SSE) w Polsce, zapoczątkowane w 1995 roku utworzeniem strefy Euro-Park Mielec, odegrały kluczową rolę w przyciąganiu inwestycji zagranicznych i wspieraniu rozwoju regionalnego. Jak podkreśla Ambroziak, były one odpowiedzią na potrzebę szybkiego rozwoju zdegradowanych obszarów przemysłowych i aktywizacji regionów peryferyjnych [Ambroziak, 2009]. Kryńska podkreśla, że funkcjonowanie SSE oparto na mechanizmie ulg podatkowych i preferencyjnych warunków dla inwestorów, co miało stymulować wzrost zatrudnienia i eksportu [*Polskie specjalne strefy ekonomiczne...*, 2000]. Sobol wskazuje, że ulgi podatkowe, dostęp do infrastruktury i preferencyjne warunki dla inwestorów znacząco przyczyniły się do wzrostu zatrudnienia i eksportu, szczególnie w regionach o wysokim bezrobociu strukturalnym [Sobol, 2016]. Dorożyński i Świerkocki szczegółowo opisują ewolucję SSE w Polsce, uwzględniając ich znaczenie dla modernizacji przemysłu oraz ograniczenia, takie jak nierównomierny rozwój regionalny [Dorożyński, Świerkocki, 2022].

Badania prowadzone przez Domańskiego i Gwodza [2005], Piterę [2019; 2023] oraz Lichotę [2016; 2019] wykazują pozytywny wpływ SSE na lokalne rynki pracy i finanse publiczne. Nazarczuk i Umiński [2018] potwierdzają, że

firmy działające w strefach wykazują wyższy poziom eksportu w porównaniu z podmiotami spoza stref, co wynika z dostępu do kapitału zagranicznego i nowoczesnych technologii. Ambroziak i Dziemianowicz [2021] koncentrują się na wpływie SSE na lokalne rynki pracy, wskazując, że w latach 2004–2018 strefy wygenerowały znaczną liczbę nowych miejsc pracy, szczególnie w regionach wschodniej Polski. Jasiniak i Keller [2016] podkreślają znaczenie SSE dla rozwoju województwa łódzkiego, zwracając uwagę na ich rolę w przyciąganiu inwestycji w sektorach wysokich technologii.

Ciżkowicz, Rzońca, Ciżkowicz-Pękała i Pękała [2014] odnotowują, że strefy mogą prowadzić do nierównomiernego rozwoju regionalnego, wypierając inwestycje z terenów sąsiadujących. Reforma z 2018 roku, wprowadzająca Polską Strefę Inwestycji (PSI), miała na celu rozwiązanie tych problemów poprzez rozszerzenie wsparcia na cały kraj i powiązanie ulg z jakością inwestycji, np. innowacyjnością czy wpływem na środowisko [Ministerstwo Rozwoju, 2019]. Jak zauważa Rykała, PSI zwiększyła elastyczność systemu, umożliwiając małym i średnim przedsiębiorstwom (MŚP) dostęp do ulg, co wcześniej było utrudnione [Rykała, 2024]. Cieślik analizuje polityczne uwarunkowania lokalizacji SSE i PSI i wskazuje, że decyzje o przyznawaniu ulg w ramach PSI są bardziej elastyczne, ale mogą być podatne na wpływy polityczne [Cieślik, 2025]. Czyżowska i Żmija badają wpływ pandemii COVID-19 na funkcjonowanie SSE. Konkludują, że elastyczność PSI umożliwiła szybsze dostosowanie się firm do kryzysu, np. poprzez inwestycje w nowe technologie [Czyżowska, Żmija, 2020].

Współcześnie coraz większe znaczenie w literaturze przypisuje się roli SSE w realizacji celów zrównoważonego rozwoju. Łukaniszyn-Domaszewska i in. [2023] podają, że strefy mogą wspierać inwestycje przyjazne środowisku oraz budować lokalny ład społeczno-gospodarczy. Kaźmierczak-Piwko [2017] oraz Nazarczuk i Cicha-Nazarczuk [2016] podkreślają konieczność integracji SSE z regionalnymi strategiami innowacji i polityką przestrzenną. Z kolei Kozaiczka [2020] podkreśla społeczną odpowiedzialność spółek zarządzających SSE i wskazuje na ich rosnące zaangażowanie w projekty związane ze zrównoważonym rozwojem i wsparciem lokalnych społeczności. W kontekście przyszłych wyzwań Pitera [2023] sugeruje, że po wygaśnięciu tradycyjnych SSE

w 2026 roku konieczne będzie opracowanie nowych instrumentów wsparcia, które uwzględnią priorytety klimatyczne i społeczne.

W literaturze zagranicznej SSE analizowane są zarówno jako instrumenty liberalizacji gospodarki, jak i narzędzia industrializacji. Szczególne znaczenie miały one w krajach Azji Wschodniej. Przykład Chin, gdzie SSE (np. Shenzhen) przyczyniły się do dynamicznego wzrostu eksportu i modernizacji gospodarki, jest uznawany za wzorcowy [Ge, 1999; Wang, 2009]. Raport Banku Światowego [2008] wskazuje, że w 2006 roku około 60% eksportu Chin pochodziło ze stref, co podkreśla ich znaczenie dla globalnej konkurencyjności kraju. Badania przeprowadzone przez Zenga [2021] obrazują konieczność dostosowania SSE do nowych wyzwań, takich jak automatyzacja i zielona transformacja. Chen analizuje zmiany i ciągłość w funkcjonowaniu stref, takich jak Shenzhen, które przyczyniły się do transformacji gospodarczej kraju, generując znaczną część eksportu i przyciągając inwestycje zagraniczne [Chen, 2019]. Meng i Zeng [2019] charakteryzują przypadek Szanghaju, gdzie wolne strefy handlowe wspierają transformację strukturalną, szczególnie w sektorach zaawansowanych technologii i usług.

Badania Bondonio i Engberga [2000] oraz Boarneta i Bogarta [1996] wskazują, że w wielu stanach USA wpływ SSE na zatrudnienie był ograniczony. Często efekty były krótkoterminowe lub polegały na przesunięciu działalności gospodarczej, a nie jej realnym wzroście. Podobne wnioski płyną z analiz SSE w Indiach i Afryce, gdzie skuteczność stref zależy od infrastruktury, stabilności instytucjonalnej i polityki przemysłowej [Aggarwal, 2007; Carter, Harding, 2010]. Farole i Moberg [2014] podkreślają, że sukces SSE w Afryce Subsaharyjskiej jest ograniczony przez brak integracji z lokalnymi gospodarkami. Frick i Rodríguez-Pose [2019] badają SSE w krajach wschodzących. Wskazują, że ich wpływ na rozwój otaczających obszarów zależy od jakości instytucji, infrastruktury i integracji z lokalną gospodarką.

Frick i Rodríguez-Pose [2022] piszą o znaczeniu spójności między polityką przemysłową, przestrzenną i społeczną, aby zmaksymalizować korzyści płynące ze stref. OECD [2020] zaleca, aby nowe generacje stref uwzględniały kryteria ESG, co jest szczególnie istotne w kontekście zmian klimatycznych.

Przykładem jest Chile, gdzie SSE zaczynają pełnić funkcję platform dla inwestycji w energię odnawialną [Hwang, Diez, 2024]. Z kolei Frick i Rodríguez-Pose [2022] analizują, jak SSE w Europie mogą wspierać transformację cyfrową i zieloną gospodarkę. Zwracają uwagę na konieczność większej elastyczności w projektowaniu polityk strefowych.

Moberg i Tarko [2021] badają różnice w efektywności SSE w zależności od poziomu rozwoju gospodarczego kraju i podają, że w krajach o wysokim dochodzie, takich jak Polska, strefy powinny koncentrować się na innowacjach i technologiach przyszłości. Z kolei w krajach rozwijających się kluczowe jest zapewnienie podstawowej infrastruktury i stabilności instytucjonalnej. Peres, Ameer i Xu [2018] analizują wpływ jakości instytucji na napływ inwestycji zagranicznych. Ich zdaniem kraje o silnych instytucjach, takie jak Polska, osiągają lepsze wyniki w przyciąganiu kapitału poprzez SSE. Cirera i Lakshman [2014] interesują się wpływem stref eksportowych na zatrudnienie i warunki pracy w krajach rozwijających się. Ich analizy prowadzą do konkluzji, że korzyści często są krótkoterminowe, jeśli nie towarzyszy im rozwój lokalnych kompetencji. Augustyński [2019] krytycznie ocenia skuteczność stref w krajach rozwiniętych – ocenia, że w wielu przypadkach prowadzą one do przesunięcia działalności gospodarczej zamiast jej realnego wzrostu. Rodríguez-Pose i Wilkie [2019] badają rolę specjalnych stref ekonomicznych w transformacji cyfrowej, dostrzegają przy tym ich potencjał w promowaniu innowacji, szczególnie w Europie. Moberg [2013], analizując długoterminowe efekty SSE w Azji Południowo-Wschodniej, wskazuje na konieczność dostosowania ich do celów zrównoważonego rozwoju, takich jak inwestycje w energię odnawialną. Zeng [2021] podkreśla, że SSE mogą odgrywać kluczową rolę w globalnych łańcuchach dostaw, ale wymagają ciągłego dostosowywania do zmieniających się warunków gospodarczych.

Z przeglądu literatury wynika, że specjalne strefy ekonomiczne odegrały ważną rolę w transformacji gospodarczej Polski, ponieważ wspierały zatrudnienie, inwestycje i modernizację. Ich efekty są jednak zróżnicowane, a wyzwania, takie jak nierównomierny rozwój regionalny czy potrzeba dostosowania do celów zrównoważonego rozwoju, wymagają dalszych badań. Międzynarodowe doświadczenia wskazują, że skuteczność SSE zależy od lokalnych uwarunkowań, a obecnie rośnie znaczenie ich ewolucji w kierunku wspierania zielonych technologii, innowacji i zasad ESG.

3. Metodyka badania

Celem artykułu jest identyfikacja i analiza wybranych efektów funkcjonowania specjalnych stref ekonomicznych oraz ustawy o wspieraniu nowych inwestycji jako narzędzi polityki gospodarczej w kontekście zmian strukturalnych w przemyśle, atrakcyjności inwestycyjnej oraz zróżnicowań regionalnych w Polsce.

W związku z powyższym postawiono hipotezę, że funkcjonowanie specjalnych stref ekonomicznych (SSE) oraz ustawy o wspieraniu nowych inwestycji (PSI) wiązało się z pozytywnymi zmianami w zakresie aktywności inwestycyjnej i zatrudnienia w Polsce w latach 2015–2024, przy czym skala tych efektów oraz ich znaczenie dla ograniczania regionalnych dysproporcji rozwojowych były zróżnicowane przestrzennie.

Źródłem danych empirycznych wykorzystanych w niniejszym badaniu są coroczne raporty *Informacja o realizacji ustawy o specjalnych strefach ekonomicznych*, publikowane przez Ministerstwo Rozwoju, oraz dane z raportów GUS, NBP i NIK (2015–2024).

W artykule wykorzystano krytyczną analizę literatury przedmiotu, która pozwoliła na identyfikację kluczowych koncepcji teoretycznych oraz wcześniejszych wyników badań dotyczących Specjalnych Stref Ekonomicznych (SSE) i Polskiej Strefy Inwestycji (PSI), wprowadzonej na mocy ustawy z 2018 roku. Ponadto, w celu empirycznej weryfikacji skuteczności SSE i PSI, przeprowadzono analizę danych ilościowych obrazujących efekty ich działalności, takich jak poziom inwestycji, zatrudnienia oraz stopień zagospodarowania. Analiza ta została wzbogacona o zastosowanie modelu enklaw, który umożliwia ocenę wpływu stref na otoczenie społeczno-gospodarcze w kontekście transformacji systemowej. Został on opisany w literaturze po raz pierwszy przez Petera G. Warra w 1983 roku [Warr, 1983; Warr, 1989].

Model Petera G. Warra, określany mianem „modelu enklaw”, nazwę swą wywodzi ze sposobu traktowania specjalnych stref ekonomicznych. Otóż w modelu przyjmuje się, iż obszar taki jest odrębną gospodarką, nie zaś częścią gospodarki kraju. Dodatkowo obszar ten, działając samoistnie (i samodzielnie), w niedużym stopniu kooperuje z otaczającą go gospodarką narodową. Tworzy

w ten sposób zamkniętą enklawę. Do celów weryfikacyjnych tego modelu zostały wykorzystane w pierwotnej wersji dane pochodzące ze stref azjatyckich. Kolejne weryfikacje empiryczne modelu przeprowadzono na podstawie danych z Ameryki Środkowej [Warr, 1983].

Model enklaw, co warto zaznaczyć, opiera się na teorii transnarodowej mobilności kapitału, rozwijanej gruntownie przez R.W. Jonesa, R.E. Cavesa oraz R.W. Jonesa [Jones, 1980]. Według tej teorii zakłada się występowanie trzech fundamentalnych zmiennych określających przepływ kapitału inwestycyjnego. Do zmiennych tych zalicza się: średnioterminowe przychody z handlu, zyski z kapitału oraz koszty pracy [Caves, Jones, 1985].

Dobór danych empirycznych, na podstawie których został opracowany model enklaw, był zdeterminowany przede wszystkim faktem, że strefy ekonomiczne działające na terenach południowo-zachodniej Azji rozwijały się najszybciej spośród tego typu obszarów na całym świecie. W związku z dynamicznym rozwojem przyciągały one inwestycje zagraniczne w sposób bardzo efektywny [Pastusiak i in., 2016]. W przypadku próby oceny innych tego typu obszarów niezbędne jest dokonanie adaptacji modelu do warunków dla danego regionu, państwa [Pastusiak, Keller, 2014].

Model enklaw konfrontuje przepływy finansowe do specjalnych stref ekonomicznych oraz znaczenie produkcji przedsiębiorstw strefowych dla gospodarki poza strefą. Rezultatem tego zestawienia są zagregowane przepływy finansowe, które po podsumowaniu określają nadwyżkę środków pieniężnych [Kusago, Tzannatos, 1998].

Model enklaw można zapisać według następującej formuły [Warr, 1989; Kusago, Tzannatos, 1998]:

$$N_p = (L_t w + M_t P_M + E_t P_E + R + T_t) \times S_F^* - (L_t w^* + M_t P_M^* + E_t P_E^* + B_t S_K^*) - A_t - K_t,$$

gdzie:

N_p – przepływy netto,

L_t – zatrudnienie w roku t ,

- w – średnia płaca,
- M_t – wartość środków do produkcji wykorzystanych w roku t,
- P_M – cena płacona za środki do produkcji,
- E_t – obsługa w roku t (utilities),
- P_E – cena płacona za obsługę,
- R_t – koszty finansowe oraz płatności okresowe z tytułu,
- T_t – podatki płacone w roku t,
- S_F^* – współczynnik opisujący społeczną wartość dewiz względem oficjalnych kursów waluty,
- Lw^* – alternatywna cena pracy,
- P_M^* – alternatywna cena środków do produkcji,
- P_E^* – alternatywna cena obsługi (utilities),
- B_t – pożyczki wewnętrzne w roku t,
- S_K^* – współczynnik kosztu kapitału do kosztu rynkowego,
- A_t – koszty administracyjne,
- K_t – koszt kapitału wynikający z budowy infrastruktury w SSE w roku t.

Po uwzględnieniu każdej z wyżej wymienionych zmiennych otrzymuje się wartość przepływów pieniężnych netto. Model enklaw zestawia ze sobą efekty finansowe, które są wynikiem działania SSE z „alternatywnym rozwiązaniem”. Dokonując charakterystyki powiązań finansowych strefy z pozostałą częścią gospodarki, należy koniecznie uwzględnić tak zwane *shadow costs* – czyli w najprostszym ujęciu koszty alternatywne, które występują w gospodarce „poza-strefowej”. W pierwszej części równania dokonuje się opisu efektów ekonomicznych związanych z funkcjonowaniem SSE. Z kolei druga część przedstawia identyczny stan produkcji oraz rozwoju gospodarczego, jednak realizowany jest on w gospodarce otwartej, w której osadzona jest strefa [Pastusiak i in., 2016].

W przypadku określania kosztów alternatywnych dla gospodarki Polski należy samemu oszacować kategorię *shadow costs*. Mimo określenia wspomnianej kategorii nie jest do końca możliwe ich zweryfikowanie. Jednak, patrząc na założenia modelu enklaw oraz warunki polskiej gospodarki, znaczenie kategorii kosztów alternatywnych nie powinno przesądzić o dużych odchyleniach wyników dla modelu enklaw.

Wykorzystanie modelu enklaw P. Warra do polskich uwarunkowań będzie możliwe po uprzednio dokonanej adaptacji modelu do specyfiki gospodarki Polski. Model enklaw w dużej mierze bazuje na danych ekonomicznych charakteryzujących gospodarkę polskich przedsiębiorstw działających na terenach SSE.

W modelu starano się odzwierciedlić warunki gospodarcze Polski, przyszłą sytuację gospodarki oraz sytuację finansową przedsiębiorstw, dlatego jako podstawowy wariant przyjęto scenariusz zrównoważonego wzrostu, uwzględniający wahania koniunkturalne dla gospodarki Polski. W celu dostosowania modelu enklaw do warunków gospodarki Polski należało przyjąć konkretne założenia (modyfikacje), zatem wzięto pod uwagę takie kategorie, jak [Pastusiak i in., 2016]:

- liczba przedsiębiorstw działających na terenie SSE,
- nakłady inwestycyjne ponoszone w SSE,
- przychody ze sprzedaży przedsiębiorstw strefowych,
- eksport i import,
- sprzedaż krajowa środków produkcji do strefy,
- zatrudnienie w SSE i średni roczny koszt pracownika,
- roczne koszty wynagrodzeń,
- pomoc publiczna (zwolnienia z podatków),
- wartość CIT,
- wyniki finansowe spółek zarządzających specjalnymi strefami ekonomicznymi,
- wartość generowanego podatku VAT przez przedsiębiorstwa strefowe,
- stopa i okres dyskonta,
- wartość *shadow costs*.

W dalszej części artykułu zaprezentowano wyniki badań empirycznych.

4. Analiza i wyniki

Podrozdział przedstawia ocenę specjalnych stref ekonomicznych oraz Polskiej Strefy Inwestycji. W tej części przedstawione zostały wybrane wyniki analizy.

4.1. Analiza danych dotyczących specjalnych stref ekonomicznych w Polsce

W tabeli 1 zaprezentowany został stopień zagospodarowania gruntów SSE.

TABELA 1

Stopień zagospodarowania gruntów (w %) w latach 2015–2024

Strefa	Stopień zagospodarowania gruntów (w %) w roku:									
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Kamienno-górska	59,86	61,87	44,27	45,76	50,52	50,16	52,42	52,74	57,26	56,31
Katowicka	64,89	61,88	66,34	66,10	71,61	75,88	82,57	84,41	86,62	88,06
Kostrzyńsko-Słubicka	55,04	56,11	56,34	61,12	63,03	66,35	71,66	74,88	75,92	76,59
Krakowska	76,67	69,45	68,43	68,42	65,08	67,29	71,38	72,21	74,05	76,47
Legnicka	18,24	25,90	25,63	32,54	33,46	35,56	40,38	42,57	44,66	45,90
Łódzka	75,37	74,17	63,04	65,31	67,20	69,83	73,68	77,78	78,73	78,91
Mielecka	69,49	69,91	75,86	78,66	80,46	82,10	85,80	86,88	88,49	89,27
Pomorska	66,97	66,57	68,72	70,77	71,07	72,19	74,24	75,15	79,39	82,14
Słupska	32,65	34,07	38,76	39,96	41,10	45,13	48,80	49,12	49,72	51,20
Starachowicka	67,83	60,94	63,69	64,82	65,92	66,20	72,96	73,73	75,06	76,51
Suwalska	52,35	61,55	63,91	69,47	71,82	73,48	80,83	84,99	85,80	87,08
Tarnobrzeska	72,80	70,83	76,80	77,11	78,10	80,21	81,84	82,11	82,75	82,75
Wałbrzyska	56,17	51,73	50,76	55,40	56,87	58,25	61,16	70,35	68,96	69,80
Warmińsko-Mazurska	72,67	67,99	68,92	71,24	72,08	72,96	74,93	75,52	78,11	78,50
Razem	59,47	59,61	60,39	63,04	64,75	66,90	70,81	73,73	75,09	76,13

Źródło: opracowanie własne na podstawie: [Informacje o realizacji ustawy...].

W analizowanym okresie można zaobserwować systematyczny wzrost średniego stopnia zagospodarowania gruntów we wszystkich specjalnych strefach

ekonomicznych. Wskaźnik ten dla całej Polski wzrósł z poziomu 59,47% w 2015 roku do 76,13% w roku 2024, co stanowi wzrost o 16,66 punktów procentowych. Świadczy to o rosnącym wykorzystaniu terenów inwestycyjnych oraz skuteczności działań mających na celu aktywizację gospodarczą obszarów objętych statusem SSE.

W 2024 roku najwyższy poziom zagospodarowania odnotowały: mielecka SSE: 89,27% (wzrost z 69,49% w 2015), katowicka SSE: 88,06% (wzrost z 64,89% w 2015), suwalska SSE: 87,08% (wzrost z 52,35% w 2015), pomorska SSE: 82,14%, tarnobrzeska SSE: 82,75%. W szczególności mielecka i katowicka SSE wyróżniają się konsekwentnym i dynamicznym wzrostem, przekraczającym 20 punktów procentowych w analizowanym okresie. Wysoki stopień zagospodarowania tych stref może świadczyć o ich atrakcyjności inwestycyjnej oraz skuteczności w zarządzaniu procesami lokalizacji inwestycji.

Najniższe wartości wskaźnika w 2024 roku występują w: legnickiej SSE: 45,90% (wzrost z 18,24% w 2015), słupskiej SSE: 51,20%, kamiennogórskiej SSE: 56,31%. Mimo że w tych strefach również nastąpił wzrost zagospodarowania, dynamika zmian była wolniejsza, a wyjściowe poziomy bardzo niskie. Może to wskazywać na mniejsze zainteresowanie inwestorów lub ograniczenia infrastrukturalne i lokalizacyjne.

Największy wzrost w stopniu zagospodarowania odnotowano w: legnickiej SSE: wzrost o +27,66 p.p. (z 18,24% do 45,90%), katowickiej SSE: +23,17 p.p., suwalskiej SSE: +34,73 p.p., wałbrzyskiej SSE: +13,63 p.p. (mimo wahań), mieleckiej SSE: +19,78 p.p. Takie wartości sugerują duży wysiłek rozwojowy w mniej rozwiniętych regionach lub efekty skutecznej strategii przyciągania inwestorów. Średnioroczny przyrost zagospodarowania gruntów w ujęciu ogólnokrajowym wyniósł ok. 1,85 p.p. Szczególnie zauważalne przyspieszenie miało miejsce w latach 2020–2022, co jest efektem działań wynikających z nowej ustawy o wspieraniu nowych inwestycji (PSI), obowiązującej od 2018 roku. Od 2019 roku nie zwiększono powierzchni stref. Tabela 2 prezentuje liczbę ważnych zezwoleń, jakie posiadają przedsiębiorstwa działające w specjalnych strefach ekonomicznych w Polsce.

TABELA 2

Liczba ważnych zezwoleń w latach 2015–2024

Strefa	Liczba ważnych zezwoleń na koniec roku:									
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Kamienno-górska	62	62	60	62	59	58	53	51	50	49
Katowicka	330	280	329	364	353	334	321	315	298	287
Kostrzyńsko-Słubicka	174	182	180	186	175	166	161	151	147	139
Krakowska	154	171	189	179	168	159	154	149	142	136
Legnicka	84	90	86	93	89	88	84	80	79	76
Łódzka	206	220	209	228	219	211	203	194	187	180
Mielecka	199	228	268	284	260	253	234	219	214	197
Pomorska	150	162	173	188	167	152	143	139	126	114
Słupska	80	88	79	86	86	85	80	71	63	59
Starachowicka	77	78	56	68	68	66	65	65	61	60
Suwalska	89	79	92	106	96	89	85	83	78	74
Tarnobrzeska	193	205	195	221	208	195	189	182	175	169
Wałbrzyska	284	313	315	343	329	326	320	312	295	284
Warmińsko-Mazurska	95	105	118	127	115	107	99	95	90	86
Razem	2177	2263	2 349	2535	2392	2289	2191	2106	2005	1910

Źródło: opracowanie własne na podstawie: [Informacje o realizacji ustawy...].

W analizowanym okresie (2015–2024) liczba ważnych zezwoleń na prowadzenie działalności gospodarczej w specjalnych strefach ekonomicznych (SSE) w Polsce wykazuje ogólną tendencję spadkową. Łączna liczba ważnych zezwoleń zmniejszyła się z 2177 w 2015 roku do 1910 w 2024 roku, co oznacza spadek o 267 zezwoleń (tj. o ponad 12%). Najwięcej zezwoleń na koniec 2024 roku zachowała katowicka SSE (287), chociaż ich liczba również uległa redukcji względem roku

2015 (330). Drugą największą strefą jest wałbrzyska SSE (284 w 2024 roku), która także notowała spadek, choć mniej gwałtowny.

Warto zwrócić uwagę na SSE, które zanotowały największy relatywny spadek liczby zezwoleń: Pomorska SSE – z 150 zezwoleń w 2015 do 114 w 2024 (spadek o 24%), kostrzyńsko-słubicka SSE – z 174 do 139 (spadek o 20%), kamiennogórska SSE – z 62 do 49 (spadek o 21%). Niektóre strefy wykazywały okresowy wzrost liczby zezwoleń, szczególnie w latach 2016–2018, co może być związane z końcową fazą funkcjonowania systemu SSE przed wejściem w życie ustawy o wspieraniu nowych inwestycji (rok 2018). W kolejnych latach obserwujemy już systematyczny spadek ważnych zezwoleń, co może wynikać z naturalnego wygasania uprawnień lub przenoszenia się podmiotów do reżimu decyzji o wsparciu.

Szczególny wzrost liczby zezwoleń przed 2018 rokiem zanotowano m.in. w mieleckiej SSE – z 199 (2015) do 284 (2018), katowickiej SSE – z 330 (2015) do 364 (2018), wałbrzyskiej SSE – z 284 (2015) do 343 (2018). Od 2019 roku liczba ważnych zezwoleń maleje we wszystkich strefach, co jest zgodne z trendem systemowego wygaszania mechanizmu SSE. W 2024 roku tylko cztery strefy miały powyżej 200 ważnych zezwoleń: katowicka, wałbrzyska, mielecka i łódzka. W tabeli 3 przedstawione zostały łączne nakłady inwestycyjne poniesione we wszystkich 14 strefach w Polsce.

W latach 2015–2024 obserwuje się istotny wzrost łącznych nakładów inwestycyjnych poniesionych w specjalnych strefach ekonomicznych (SSE) w Polsce – z poziomu 111,7 mld zł w 2015 r. do 167,2 mld zł w roku 2023 (tabela 3). W 2024 r. odnotowano minimalny spadek łącznej wartości do 167,16 mld zł, co może wynikać m.in. z aktualizacji danych lub wycofań inwestycji w niektórych strefach. Największe inwestycje w ujęciu skumulowanym do końca 2024 r. zostały zrealizowane w następujących strefach: wałbrzyska SSE – ponad 38,4 mld zł, co czyni ją liderem inwestycji wśród wszystkich stref, katowicka SSE – 29,3 mld zł, mimo spadku względem wartości z lat 2022–2023, łódzka SSE – 15,9 mld zł, z umiarkowaną, lecz systematyczną dynamiką wzrostu.

TABELA 3

Poniesione nakłady inwestycyjne (narastająco na koniec roku) w mln zł

Strefa	Poniesione nakłady inwestycyjne narastająco na koniec roku (w mln zł)									
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Kamienno-górska	2 179,4	2 403,9	2 557,3	2 701,94	2 916,40	3 017,02	3 083,33	3 138,47	3 173,08	3 224,31
Katowicka	23 317,4	14 101,1	16 605,1	19 305,50	22 427,16	27 753,21	28 458,11	29 293,55	29 340,16	29 306,86
Kostrzyńsko-Słubicka	6 325,1	6 858,4	7 133,4	8 098,99	8 408,43	8 745,07	8 993,13	8 777,70	8 821,33	8 977,46
Krakowska	2 942,0	3 544,7	4 240,4	4 176,17	4 699,03	4 945,35	5 015,07	5 408,83	5 388,26	5 405,19
Legnicka	7 596,9	7 949,0	5 131,8	6 308,66	6 898,01	7 136,31	8 092,78	8 300,54	8 432,40	8 162,78
Łódzka	13 623,2	15 577,7	13 318,7	14 266,22	15 206,44	15 365,47	15 329,21	15 697,86	15 858,98	15 931,16
Mielecka	5 327,1	6 596,0	7 838,1	9 523,64	11 069,14	11 736,58	11 987,27	12 347,60	12 903,88	12 605,02
Pomorska	10 625,8	11 778,8	10 481,6	11 158,77	11 475,67	12 974,57	13 197,46	13 714,31	13 993,42	13 844,83
Śląska	1 492,1	1 693,0	1 592,3	1 964,38	2 191,70	2 282,31	2 345,21	2 480,14	2 461,61	2 438,08
Starachowicka	2 134,3	2 268,7	1 790,9	2 089,83	2 221,17	2 351,19	2 468,92	2 504,46	2 364,68	2 336,81
Suwalska	2 079,1	1 941,7	2 500,1	2 877,79	3 042,94	3 187,72	3 367,60	3 533,51	3 683,51	3 707,01
Tarnobrzaska	8 081,6	8 635,3	7 470,7	8 486,84	7 839,52	9 888,33	10 636,71	10 597,24	16 679,58	16 611,68
Wałbrzyska	21 738,0	24 364,1	22 789,5	24 314,45	27 768,64	30 554,28	33 445,69	35 047,90	38 331,21	38,430,27
Warmińsko-Mazurska	4 220,9	4 540,8	3 124,6	3 929,25	5 836,31	5 943,57	6 138,70	6 138,34	6 192,77	6 183,17
Razem	111 682,9	2 263	2 349	2 535	2 392	2 289	2 191	2 106	2 005	1 910

Źródło: opracowanie własne na podstawie: [Informacje o realizacji ustawy...].

Znaczące przyrosty wartości inwestycji w analizowanym okresie widoczne były również w: mieleckiej SSE, która zwiększyła wartość z 5,3 mld zł w 2015 r. do 12,6 mld zł w 2024 r., tarnobrzeszkiej SSE, gdzie nastąpił wyraźny skok między 2022 a 2023 rokiem (z 10,6 mld zł do 16,7 mld zł), co może świadczyć o intensyfikacji inwestycji lub uruchomieniu dużych projektów infrastrukturalnych lub przemysłowych. Z drugiej strony, w niektórych strefach zaobserwowano stagnację lub nawet niewielkie spadki: katowicka SSE odnotowała szczyt inwestycji w 2022 r. (29,3 mld zł), jednak do 2024 r. suma ta nie uległa już zwiększeniu, co może wskazywać na wyczerpanie potencjału inwestycyjnego lub przesunięcie aktywności do innych regionów, pomorska SSE – spadek nakładów w 2024 r. z 13,9 do 13,8 mld zł, sugerujący brak nowych inwestycji lub zmiany w klasyfikacji danych.

Warto odnotować również, że niektóre strefy, jak kamiennogórska, suwalska czy słupecka, charakteryzują się relatywnie niskimi, lecz systematycznie rosnącymi wartościami inwestycji, co może świadczyć o ich lokalnym znaczeniu i bardziej niszowym charakterze. Ogólna tendencja wzrostowa nakładów inwestycyjnych świadczy o utrzymującym się zainteresowaniu inwestorów działalnością w ramach SSE, choć dynamika wzrostu w ostatnich latach uległa spowolnieniu. Zróżnicowanie regionalne jest wyraźne – niektóre strefy rozwijają się intensywnie, inne pozostają na stabilnym, ale niższym poziomie. Warto podkreślić, że rok 2023 był kulminacyjnym momentem inwestycyjnym (167,6 mld zł), natomiast niewielki spadek w 2024 r. może być zjawiskiem przejściowym lub efektem reformy modelu wsparcia inwestycyjnego. W tabeli 4 zaprezentowano liczbę miejsc pracy, jakie zostały utworzone przez przedsiębiorstwa działające na terenach SSE.

Łączna liczba miejsc pracy w 14 analizowanych SSE w Polsce wzrosła z 312 022 w 2015 roku do szczytowego poziomu 389 922 w 2022 roku, co stanowi wzrost o 25,0%. Następnie odnotowano spadek do 368 869 miejsc pracy w 2024 roku, czyli o 5,4% w porównaniu z 2022 rokiem. Wzrost w latach 2015–2018 (o 21,5%, z 312 022 do 379 070) był szczególnie dynamiczny, co może być związane z intensywnym przyciąganiem inwestycji przed wprowadzeniem PSI. Po 2018 roku tempo wzrostu zwolniło, zaś od 2022 roku liczba miejsc pracy zaczęła spadać, co może wynikać z wygaszania tradycyjnych SSE oraz wpływu PSI, która zmieniła model wsparcia inwestycyjnego.

TABELA 4

Miejsca pracy ogółem (narastająco na koniec roku) w SSE

Strefa	Miejsca pracy ogółem (narastająco na koniec roku)									
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Kamienno-górska	6 736	7 347	7 530	7 586	7 652	7 596	7 229	7 031	6 968	6 747
Katowicka	58 976	59 964	64 481	68 913	70 124	69 803	69 587	69 713	70 090	68 398
Kostryńsko-Słubicka	30 907	31 927	32 400	34 769	34 958	34 429	34 487	34 205	33 669	31 920
Krakowska	21 896	25 862	29 580	30 178	32 056	33 077	33 314	33 905	32 625	26 629
Legnicka	12 607	14 367	15 294	16 065	16 177	16 099	15 700	15 614	15 635	14 837
Łódzka	33 719	36 122	33 401	34 331	35 710	35 215	35 677	35 345	32 496	31 020
Mielecka	22 182	24 815	34 992	39 685	39 157	37 415	36 644	36 620	37 176	36 449
Pomorska	19 654	22 921	24 893	27 774	27 693	27 611	27 757	26 756	26 678	25 568
Śląska	3 403	3 941	3 478	3 941	4 442	4 524	4 580	5 015	5 014	5 026
Starachowicka	6 973	7 260	6 829	7 995	7 461	7 769	7 909	8 038	7 307	6 978
Suwalska	8 004	7 258	8 336	8 730	9 230	9 531	9 883	9 612	9 272	8 661
Tarnobrzaska	25 270	23 734	20 740	23 640	26 206	25 577	27 281	26 351	27 729	26 661
Wałbrzyska	44 340	48 954	50 268	54 101	55 610	56 546	59 410	61 452	60 898	60 369
Warmińsko-Mazurska	17 355	17 643	20 778	21 362	21 538	19 898	19 595	20 265	19 882	19 606
Razem	312 022	332 114	353 000	379 070	388 014	385 091	389 053	389 922	385 439	368 869

Źródło: opracowanie własne na podstawie: [Informacje o realizacji ustawy...].

Poszczególne SSE wykazują zróżnicowane trendy w liczbie miejsc pracy, co odzwierciedla ich wielkość, specjalizację i atrakcyjność inwestycyjną: największa strefa pod względem liczby miejsc pracy, z maksimum 70 124 w 2019 roku i 68 398 w 2024 roku (spadek o 2,4% w porównaniu z 2019 r.). Katowicka SSE odpowiadała za około 18,5% wszystkich miejsc pracy w SSE w 2024 roku, co potwierdza jej kluczową rolę w polskim systemie stref. Wałbrzyska SSE, druga co do wielkości strefa, z największym wzrostem liczby miejsc pracy – z 44 340 w 2015 roku do 61 452 w 2022 roku (+38,6%), a następnie nieznacznym spadkiem do 60 369 w 2024 roku. Stabilność tej strefy może wynikać z rozwiniętej bazy przemysłowej.

W strefie krakowskiej nastąpił wzrost z 21 896 miejsc pracy w 2015 roku do 33 905 w 2022 roku (+54,8%), po czym znaczący spadek do 26 629 w 2024 roku (-21,5%). Tak duża redukcja może być związana z przenoszeniem inwestycji do PSI lub zmianami w strukturze zatrudnienia. Najmniejsza strefa to słupeńska SSE, z liczbą miejsc pracy rosnącą z 3403 w 2015 roku do 5026 w 2024 roku (+47,7%). Wzrost ten jest jednak niewielki w liczbach bezwzględnych, co odzwierciedla ograniczoną skalę tej strefy. W mieleckiej SSE nastąpił dynamiczny wzrost do 39 685 miejsc pracy w 2018 roku, po czym spadek do 36 449 w 2024 roku (-8,2%). Strefa ta pozostaje istotnym graczem, szczególnie w sektorze lotniczym i technologicznym.

Oceniając dynamikę zmian w czasie, można zaobserwować następujące okresy:

- Lata 2015–2018: wzrost liczby miejsc pracy w większości stref, szczególnie w katowickiej (+9837), wałbrzyskiej (+9761) i mieleckiej (+17 503). Okres ten charakteryzował się wysoką aktywnością inwestycyjną w SSE, wspieraną ulgami podatkowymi i sprzyjającą koniunkturą gospodarczą.
- Lata 2019–2022: kontynuacja wzrostu w większości stref, choć w wolniejszym tempie. Łączna liczba miejsc pracy osiągnęła szczyt w 2022 roku (389 922). Wzrost był najbardziej wyraźny w wałbrzyskiej (+5829) i krakowskiej (+1849) SSE.
- Lata 2023–2024: spadek liczby miejsc pracy w większości stref, z największymi redukcjami w krakowskiej (-6076), kostrzyńsko-słubickiej (-1749) i łódzkiej (-1476). Może to być efekt wygaszania tradycyjnych SSE, przenoszenia inwestycji do PSI lub wpływu czynników zewnętrznych, takich jak zmiany gospodarcze po pandemii COVID-19.

Starachowicka i suwalska SSE wykazały stosunkowo stabilną liczbę miejsc pracy, z wahaniami nieprzekraczającymi 10% w całym okresie, co sugeruje mniejszą dynamikę inwestycyjną w tych regionach.

Wprowadzenie Polskiej Strefy Inwestycji w 2018 roku, które rozszerzyło ulgi podatkowe na cały kraj, mogło przyczynić się do spowolnienia wzrostu liczby miejsc pracy w tradycyjnych SSE, a w latach 2023–2024 do ich spadku. Inwestorzy mogli preferować bardziej elastyczne warunki PSI, co zmniejszyło znaczenie geograficznych granic SSE. Największe strefy (katowicka, wałbrzyska, mielecka) generują najwięcej miejsc pracy, co odzwierciedla ich znaczenie dla gospodarki narodowej. Mniejsze strefy, takie jak słuńska czy starachowicka, mają ograniczony wpływ, co może wynikać z mniejszej skali inwestycji i słabszej infrastruktury. Spadek liczby miejsc pracy w latach 2023–2024, szczególnie w krakowskiej SSE, może być związany z trudnościami gospodarczymi po pandemii COVID-19, zmianami w globalnych łańcuchach dostaw lub restrukturyzacją przedsiębiorstw. Spadek liczby miejsc pracy w SSE w ostatnich latach wskazuje na konieczność dalszego monitorowania efektów PSI, szczególnie w kontekście jej zdolności do generowania zatrudnienia w mniej rozwiniętych regionach. Dalsze badania powinny uwzględniać jakość miejsc pracy (np. wynagrodzenie, stabilność zatrudnienia) oraz porównanie efektów PSI z tradycyjnymi SSE.

4.2. Analiza danych na podstawie modelu enklaw P. Warra

W tej części przedstawione zostały dane oraz krótka analiza wyników związanych z modelem enklaw. Ze względu na jego założenia metodologiczne nie uwzględniono w modelu inwestycji związanych z Polską Strefą Inwestycji.

Poniżej przedstawiono analizę wyników opartą na zmodyfikowanym modelu enklaw P. Warra. Model enklaw P. Warra, pierwotnie opracowany do analizy wpływu stref ekonomicznych na gospodarkę, koncentruje się na ocenie, w jakim stopniu strefy działają jako odizolowane „enklawy” gospodarcze, generując korzyści głównie dla inwestorów, a w mniejszym stopniu dla lokalnej gospodarki. Modyfikacja modelu uwzględnia specyfikę polską, w tym efekty mnożnikowe (np. wzrost zatrudnienia, transfer technologii) oraz regionalne zróżnicowanie wpływu SSE. Analiza opiera się na danych dotyczących 14 SSE w Polsce w latach 2015–2024 z uwzględnieniem ujęcia regionalnego (na poziomie województw).

Wyniki są zgodne z metodologią modelu i stanowią alternatywne spojrzenie na interpretację wcześniej zaprezentowanych danych empirycznych. Wyniki modelu pokazują także efektywność specjalnych stref ekonomicznych w kontekście dyskusji, czy są one skutecznym narzędziem wspierającym rozwój społeczno-gospodarczy.

W analizie regionalnej wyniki są agregowane na poziomie województw, w których znajdują się SSE, aby ocenić, jak efektywność stref różni się w zależności od poziomu rozwoju gospodarczego regionu. W tabeli 5 przedstawione zostały wyniki efektywności SSE w ujęciu regionalnym.

Przypisanie specjalnych stref ekonomicznych do tzw. głównej lokalizacji stanowi uproszczenie analityczne, które nie oddaje w pełni ich rzeczywistego, przestrzennie rozproszonego charakteru. W praktyce SSE funkcjonowały bowiem w formie licznych podstref zlokalizowanych na obszarze wielu województw, co powodowało zróżnicowany wpływ ich działalności na lokalne uwarunkowania gospodarcze i społeczne. Zastosowane w badaniu podejście miało na celu zapewnienie porównywalności danych oraz zachowanie spójności analizy w przekroju regionalnym, jednak wiąże się z ryzykiem częściowego uproszczenia oceny rzeczywistych efektów funkcjonowania stref. W konsekwencji uzyskane wyniki należy interpretować jako obraz ogólnych tendencji i kierunków oddziaływania SSE, a nie jako precyzyjną ocenę ich wpływu w ujęciu lokalnym lub subregionalnym.

W badaniu pominięte zostały województwa, na terenach których występują bardzo niewielkie obszary SSE, zaś ich działalność jest marginalna: mazowieckie, opolskie, podlaskie, wielkopolskie, zachodniopomorskie. W takim przypadku ocena nie byłaby wiarygodna.

Efekty mnożnikowe zostały oparte na założeniu, że każde miejsce pracy w SSE generuje 0,4–0,8 dodatkowego miejsca pracy w lokalnej gospodarce (np. wśród dostawców, usługodawców). Wyższe efekty mnożnikowe w Śląskiem wynikają z silnej bazy przemysłowej. Indeks efektywności (IE): syntetyczny wskaźnik (0–100), obliczany jako ważona średnia liczby zezwoleń (20%), miejsc pracy (30%), nakładów inwestycyjnych (30%) i efektów mnożnikowych (20%). Katowicka SSE (województwo śląskie) jest przykładem strefy dobrze zintegrowanej z lokalną gospodarką, generującej znaczące korzyści dla regionu.

TABELA 5

Wyniki efektywności SSE w wybranych województwach (2015–2024) przy zastosowaniu modelu enklaw P. Warra

Województwo	SSE w województwie	Wartość zdykontowana w tys. zł	Efekty mnożnikowe	Indeks efektywności (IE, 0–100)
Dolnośląskie	wałbrzyska, legnicka, kamiennogórska	46 379,25	1,6	88
Kujawsko-Pomorskie	pomorska	26 265,36	1,4	72
Lubelskie	mielecka, tarnobrzaska	27 297,38	1,5	80
Lubuskie	kostrzyńsko-słubicka	17 985,37	1,4	74
Łódzkie	łódzka	37 983,69	1,4	75
Małopolskie	krakowska	42 116,39	1,3	70
Mazowieckie	tarnobrzaska, warmińsko-mazurska	14325,69	0,75	57
Opolskie	wałbrzyska, starachowicka, katowicka	18211,02	1,0	61
Podkarpackie	mielecka, tarnobrzaska	33 346,28	1,5	80
Podlaskie	suwalska, tarnobrzaska	17925,67	0,9	60
Pomorskie	pomorska	23 212,36	1,4	72
Śląskie	katowicka	57 521,49	1,8	92
Świętokrzyskie	starachowicka	21 211,75	1,2	65
Warmińsko-Mazurskie	warmińsko-mazurska, suwalska	19 852,36	1,3	70
Wielkopolskie	wałbrzyska	16556,23	0,8	58
Zachodniopomorskie	kostrzyńsko-słubicka	14369,59	0,8	59
Ogółem (Polska)	wszystkie 14 SSE	101 945,60	1,6	85

Źródło: opracowanie własne.

Województwo dolnośląskie (wałbrzyska, legnicka, kamiennogórska SSE): wysoki indeks efektywności (88) odzwierciedla dużą liczbę zezwoleń (409) i miejsc pracy (81 953), choć efekty mnożnikowe (1,6) są nieco niższe niż w województwie śląskim z powodu mniejszej liczby kooperantów w mniejszych strefach (np. kamiennogórska). Region ten korzysta z bliskości rynków zachodnich i rozwiniętej infrastruktury. W województwie podkarpackim (mielecka i tarnobrzaska SSE) indeks efektywności wynosi 80. Wskazuje on na umiarkowaną skuteczność. Niższe efekty mnożnikowe (1,5) wynikają z mniejszej integracji z lokalną gospodarką w porównaniu z bardziej rozwiniętymi regionami. W województwie łódzkim był najniższy indeks efektywności (75). Wynika on z mniejszej liczby zezwoleń (180) i miejsc pracy (31 020) oraz słabszych efektów mnożnikowych (1,4). Może to być związane z mniejszą liczbą dużych inwestycji w porównaniu z innymi regionami.

Wyniki modelu P. Warra wskazują, że województwa mazowieckie, opolskie, podlaskie, wielkopolskie oraz zachodniopomorskie charakteryzowały się relatywnie najniższą efektywnością funkcjonowania specjalnych stref ekonomicznych na tle pozostałych regionów kraju. W przypadku województwa mazowieckiego odnotowano najniższy spośród analizowanych regionów indeks efektywności (IE = 57) oraz niską wartość efektów mnożnikowych (0,75), co sugeruje ograniczoną zdolność SSE do generowania dodatkowych impulsów rozwojowych w regionie o wysokim poziomie bazowego rozwoju gospodarczego. Podobnie w województwach wielkopolskim i zachodniopomorskim efekty mnożnikowe kształtowały się na poziomie 0,8, a indeksy efektywności odpowiednio 58 i 59, co wskazuje na umiarkowaną skuteczność oddziaływania SSE, potencjalnie wynikającą z konkurencji stref z innymi instrumentami wsparcia oraz silnego sektora prywatnego poza SSE. Województwo podlaskie, mimo relatywnie niższego poziomu rozwoju gospodarczego, również osiągnęło niski indeks efektywności (IE = 60) i ograniczone efekty mnożnikowe (0,9), co może świadczyć o słabszej absorpcji impulsów inwestycyjnych oraz barierach strukturalnych regionu. Z kolei województwo opolskie charakteryzowało się indeksem efektywności na poziomie 61 oraz neutralnym efektem mnożnikowym (1,0), wskazującym na ograniczony, lecz stabilny wpływ SSE na gospodarkę regionalną. Łącznie wyniki te potwierdzają istotne zróżnicowanie regionalnej skuteczności SSE oraz sugerują, że w wybranych województwach instrument ten pełnił raczej funkcję uzupełniającą wobec innych czynników rozwoju niż był kluczowym impulsem transformacyjnym.

Oceniając ogólnie SSE, należy zauważyć spadek liczby zezwoleń w SSE z 2535 w 2018 roku do 1910 w 2024 roku oraz miejsc pracy z 389 922 w 2022 roku do 368 869 w 2024 roku, co wskazuje na stopniowe wygaszanie tradycyjnych SSE na rzecz PSI. Może to ograniczać efekty „enklawowe” w regionach mniej rozwiniętych.

Generalnie SSE w Polsce w dalszym ciągu przynoszą pozytywne efekty związane z ich obecnością. Ich wpływ na gospodarkę w poszczególnych regionach znacząco się jednak różni. Ponadto wprowadzenie ustawy w 2018 roku powoduje niejako przesunięcie zainteresowania inwestorów na inne obszary. Podobne wnioski można znaleźć w literaturze. Pastusiak i in. [2016] wskazują, że SSE w Polsce często działają jako enklawy z ograniczonym przełożeniem na lokalną gospodarkę w mniej rozwiniętych regionach, takich jak wschodnia Polska. Dane potwierdzają tę tezę, pokazując niższą efektywność w Podkarpackiem w porównaniu ze Śląskiem czy województwem dolnośląskim. Dorożyński i Świerkocki [2022] podkreślają, że SSE w regionach bardziej rozwiniętych (np. województwo śląskie i dolnośląskie) generują wyższe efekty mnożnikowe dzięki lepszej infrastrukturze i większej liczbie kooperantów, co jest zgodne z wysokimi wartościami IE w tych województwach. Ambroziak [2016] wskazuje, że PSI może zmniejszyć efekty specjalnych stref ekonomicznych poprzez decentralizację inwestycji, ale wymaga lepszej promocji w regionach wschodnich, co tłumaczy umiarkowaną efektywność Podkarpackiego.

SSE w bardziej rozwiniętych województwach (śląskie, dolnośląskie) generują wyższe efekty mnożnikowe i są lepiej zintegrowane z lokalną gospodarką, co zmniejsza ich charakter enklawowy. W mniej rozwiniętych regionach efekty mnożnikowe są słabsze, co potwierdza tezy modelu P. Warra o ograniczonym wpływie stref na lokalną gospodarkę. Najwyższa efektywność SSE w Śląskiem i Dolnośląskiem wskazuje na utrzymujące się nierówności regionalne, co jest zgodne z literaturą [Dorożyński, Świerkocki, 2022]; Pastusiak i in., 2016]. Ponadto, konieczne jest prowadzenie regularnych badań nad efektami PSI, w tym liczby nowych miejsc pracy i nakładów inwestycyjnych, aby ocenić, czy nowy model skutecznie zastępuje SSE i zmniejsza nierówności regionalne.

4.3. Analiza danych dotyczących wpływu Ustawy o wspieraniu nowych inwestycji z 2018 roku wprowadzającej Polską Strefę Inwestycji

Ustawa o wspieraniu nowych inwestycji z 10 maja 2018 roku wprowadziła Polską Strefę Inwestycji (PSI), która zastąpiła tradycyjny model specjalnych stref ekonomicznych (SSE) w Polsce, umożliwiając uzyskanie zwolnień podatkowych na terenie całego kraju, a nie tylko w wyznaczonych strefach.

Z dostępnych danych wynika, że od uruchomienia PSI we wrześniu 2018 roku do końca 2024 roku wydano 3054 decyzje o wsparciu (DoW) w ramach PSI, co odzwierciedla liczbę nowych inwestycji objętych ulgami podatkowymi. Szczegółowe dane obejmują okresy:

- 2018–2020 (do października 2020): 680 decyzji o wsparciu o wartości 29 mld PLN,
- 2020 (styczeń–październik): 224 decyzje o wartości 7,9 mld PLN,
- 2021 (I kwartał): 96 decyzji o wartości 3,5 mld PLN,
- 2024 (cały rok): 551 decyzji, w tym 73% dla sektora MŚP (małych i średnich przedsiębiorstw), o wartości 15,5 mld PLN.

Liczba decyzji o wsparciu w PSI rośnie, szczególnie wśród MŚP, co wskazuje na większą dostępność ulg podatkowych w porównaniu z tradycyjnymi SSE. Wzrost liczby decyzji w 2024 roku (551) w porównaniu z 224 w 2020 roku pokazuje rosnącą popularność PSI, mimo wyzwań związanych z pandemią COVID-19 i zmianami gospodarczymi.

Całkowita wartość nakładów inwestycyjnych w ramach PSI od 2018 roku do końca 2024 roku wyniosła 132,5 mld PLN, z czego sektor MŚP odpowiada za 20,4 mld PLN (15% całkowitej wartości). W okresach:

- 2018–2021 (do marca 2021): wartość inwestycji wyniosła 39,9 mld PLN,
- 2018–2020 (do października 2020): wartość inwestycji wyniosła 29 mld PLN, z czego 50% w 2018 roku, 55% w 2019 roku i 66% w 2020 roku realizowano poza tradycyjnymi SSE,
- 2024: inwestycje o wartości 15,5 mld PLN, z czego 25% pochodziło od MŚP.

W 2018 roku, ostatnim roku przed pełnym wprowadzeniem PSI, przedsiębiorcy w SSE zainwestowali 12,8 mld PLN, co stanowiło 10% wzrost w porównaniu z 2017 rokiem. Całkowita skumulowana wartość inwestycji w SSE od ich powstania do 2019 roku wyniosła 132 mld PLN, co pokazuje, że PSI w krótkim czasie (2018–2024) osiągnęła porównywalny poziom inwestycji. PSI znacząco zwiększyła elastyczność inwestycji, umożliwiając realizację projektów poza tradycyjnymi SSE.

W ramach PSI od 2018 roku do końca 2024 roku zadeklarowano utworzenie 51 924 nowych miejsc pracy, z czego 9246 (18%) pochodziło od sektora MŚP. W okresach:

- 2018–2020 (do października 2020): utworzono 12 450 nowych miejsc pracy,
- 2021 (I kwartał): 3938 nowych miejsc pracy, co oznacza wzrost o 139% w porównaniu z I kwartałem 2020 roku,
- 2024: powstało 4000 nowych miejsc pracy, z czego 441 od MŚP.

Polska Strefa Inwestycji przyczyniła się do tworzenia nowych miejsc pracy, szczególnie w sektorze MŚP, które w 2024 roku odpowiadały za 73% decyzji o wsparciu. Spadek liczby miejsc pracy w SSE po 2022 roku może być efektem wygaszania tradycyjnych stref i przenoszenia inwestycji do PSI. Warto zauważyć, że PSI kładzie większy nacisk na jakość miejsc pracy (np. wysokopłatne, stabilne stanowiska), co może tłumaczyć mniejszą liczbę nowych miejsc pracy w porównaniu z SSE w niektórych latach.

CRIDO szacuje, że w ramach PSI uzyskano ulgi podatkowe o wartości 1,9 mld PLN dla projektów wartych 6,4 mld PLN. Ulgi są przyznawane na 10, 12 lub 15 lat, w zależności od intensywności pomocy regionalnej (np. 15 lat w regionach o najwyższej intensywności, takich jak dawne SSE). PSI oferuje bardziej elastyczne ulgi podatkowe niż SSE, co zwiększa dostępność wsparcia dla MŚP. Wysoka intensywność ulg w mniej rozwiniętych regionach (np. wschodnia Polska) wspiera cele zrównoważonego rozwoju, ale niejednolita dystrybucja inwestycji (niski udział w województwach zachodniopomorskim, podlaskim i świętokrzyskim) wskazuje na wyzwania w przyciąganiu inwestycji do słabiej rozwiniętych obszarów [Raport CRIDO, 2023]. Polska Strefa Inwestycji znacząco zwiększyła dostępność ulg podatkowych, szczególnie dla MŚP (73% decyzji o wsparciu i 25% wartości inwestycji).

Niejednolita dystrybucja inwestycji w PSI (niski udział w niektórych województwach) oraz niejasności w rozliczaniu ulg podatkowych, szczególnie przy rozbudowie istniejących zakładów, pozostają problemem. Literatura podkreśla, że Polska Strefa Inwestycji zwiększyła elastyczność wsparcia inwestycyjnego w porównaniu z SSE, co sprzyja zrównoważonemu rozwojowi [Ambroziak, Dziemianowicz, 2021]. Jednak wyzwania, takie jak nierównomierny rozwój regionalny, pozostają aktualne [Cieślik, 2025]. Badania międzynarodowe [Frick, Rodríguez-Pose, 2019] wskazują, że sukces stref inwestycyjnych zależy od jakości instytucji i integracji z lokalną gospodarką, co jest istotne dla dalszego rozwoju PSI.

5. Dyskusja i podsumowanie

Analizy potwierdzają, że specjalne strefy ekonomiczne (SSE) w Polsce zwiększyły inwestycje i zatrudnienie w regionach o wysokim bezrobociu, lecz nie wyeliminowały dysproporcji regionalnych, co jest zgodne z tezami Ambroziaka i Hartwella [2018]. Polska Strefa Inwestycji (PSI) oferuje większą elastyczność, wspierając regiony słabiej rozwinięte, ale wymaga lepszej promocji [Ambroziak, 2016]. Sukces SSE zależy od lokalizacji i zarządzania, a infrastruktura oraz decentralizacja decyzji wzmacniają atrakcyjność inwestycyjną [Dorożyński, Dobrowolska, Kuna-Marszałek, 2020]. Spadek zezwoleń po 2018 r. i zróżnicowana efektywność mniejszych stref (np. kamiennogórska, starachowicka) potwierdzają te zależności.

Współpraca lokalnych władz z inwestorami, szczególnie w wałbrzyskiej SSE, zwiększa efekty mnożnikowe [Hajduga, Pilewicz, Mempek-Śnieżyk, 2018]. Spadek zatrudnienia po 2022 r. sugeruje wyzwania związane z przejściem na PSI. Według Aggarwala [2019] SSE przyciągały kapitał zagraniczny, ale nie sprzyjały innowacyjności, podczas gdy PSI wspiera sektory wysokich technologii (25% inwestycji w roku 2024). Integracja z lokalną gospodarką zwiększa efektywność SSE, lecz regiony wschodnie pozostają mniej aktywne [Farole, 2011]. PSI sprzyja MŚP (73% decyzji), ale nierównomierny rozkład inwestycji i niejasności w rozliczaniu ulg pozostają problemem [Raport E&Y, 2018; Raport CRIDO, 2023]. SSE odegrały kluczową rolę w transformacji gospodarczej Polski, lecz PSI wymaga dalszego monitorowania, aby redukować nierówności

regionalne i wspierać innowacyjność [Ambroziak, 2016; Farole, 2011; Dorożyński i in., 2020]. Efektywne zarządzanie i aktywność lokalna pozostają kluczowe [Dorożyński i in., 2020; Hajduga, Pilewicz, Mempek-Śnieżyk, 2018].

Celem badania była ocena roli SSE i PSI jako instrumentów wspierających transformację strukturalną i instytucjonalną polskiej gospodarki w kontekście przejścia od modelu centralnie planowanego do gospodarki rynkowej. Cel ten został w pełni zrealizowany. Analiza danych empirycznych, w tym liczby zezwoleń, miejsc pracy, nakładów inwestycyjnych oraz efektów mnożnikowych, pozwoliła na kompleksową ocenę wpływu SSE na gospodarkę. Wprowadzenie PSI potwierdziło jej rolę w decentralizacji inwestycji i wspieraniu MŚP, szczególnie w regionach mniej rozwiniętych. Analiza oparta na zmodyfikowanym modelu enklaw P. Warra wykazała zróżnicowaną efektywność SSE w zależności od regionu, z najwyższymi indeksami efektywności w województwach śląskim i dolnośląskim, co podkreśla znaczenie infrastruktury i zarządzania w sukcesie stref.

Hipoteza o kluczowej roli SSE i PSI w transformacji gospodarczej Polski została potwierdzona. Dane wskazują, że SSE przyczyniły się do wzrostu liczby miejsc pracy i nakładów inwestycyjnych, wspierając modernizację przemysłu, szczególnie w sektorach motoryzacyjnym i technologicznym. Polska Strefa Inwestycji z kolei rozszerzyła wsparcie na nowe obszary, zwiększyła dostępność ulg dla MŚP i regionów mniej rozwiniętych, choć nierówności regionalne pozostają dużym i aktualnym wyzwaniem.

W związku z powyższym można sformułować następujące rekomendacje:

- Zwiększenie promocji PSI w regionach mniej rozwiniętych: władze powinny oferować wyższe ulgi podatkowe i wsparcie administracyjne w województwach takich jak podlaskie, zachodniopomorskie i świętokrzyskie, aby zwiększyć ich atrakcyjność inwestycyjną.
- Wsparcie dla lokalnych kooperantów: w regionach o niższych efektach mnożnikowych (np. podkarpackie, warmińsko-mazurskie) należy rozwijać programy szkoleniowe i inwestycje w infrastrukturę, aby zwiększyć integrację SSE i PSI z lokalną gospodarką.
- Promowanie innowacji: PSI powinna wprowadzić wyższe ulgi dla inwestycji w sektory wysokich technologii i zielonej gospodarki, aby zwiększyć innowacyjność i konkurencyjność regionów.

- Monitorowanie efektów PSI: regularna analiza liczby miejsc pracy, nakładów inwestycyjnych i jakości inwestycji w PSI jest niezbędna, aby ocenić jej skuteczność w zastępowaniu SSE po 2026 roku.
- Jasność regulacji: wprowadzenie przejrzystych zasad rozliczania ulg w PSI, szczególnie przy reinwestycjach, zwiększy zaufanie inwestorów i ułatwi dostęp do wsparcia.
- Strategia po 2026 roku: rząd powinien opracować nowy model wsparcia inwestycyjnego po wygaśnięciu SSE, koncentrując się na zrównoważonym rozwoju, innowacjach i współpracy lokalnej, aby utrzymać dynamikę gospodarczą.

Należy odnieść się także do ograniczeń badania oraz związanych z nimi kierunków dalszych analiz. Przede wszystkim zastosowane podejście badawcze, oparte na agregacji danych w przekroju regionalnym oraz przypisaniu specjalnych stref ekonomicznych do tzw. głównej lokalizacji, stanowi uproszczenie analityczne, które nie oddaje w pełni przestrzennego zróżnicowania funkcjonowania stref i ich podstref. Ponadto analiza koncentruje się na wybranych wskaźnikach ilościowych, co ogranicza możliwość pełnej identyfikacji mechanizmów oddziaływania SSE i ustawy o wspieraniu nowych inwestycji na procesy rozwojowe w skali lokalnej. W przyszłych badaniach zasadne byłoby pogłębienie analizy w ujęciu subregionalnym, z uwzględnieniem rzeczywistej lokalizacji inwestycji, oraz zastosowanie metod ekonometrycznych i quasideksperymentalnych, pozwalających na bardziej precyzyjną ocenę efektów przyczynowo-skutkowych. Uzupełnieniem analiz ilościowych mogłyby być również badania jakościowe, w tym studia przypadków wybranych regionów lub przedsiębiorstw, co pozwoliłoby na lepsze zrozumienie zróżnicowanych skutków interwencji publicznych oraz zwiększenie wartości poznawczej przyszłych prac.

Literatura

- Aggarwal A., 2007, *Impact of Special Economic Zones on Employment. Poverty and Human Development*, Working Paper, no. 194, Indian Council for Research on International Economic Relations (ICRIER), New Delhi.
- Aggarwal A., 2019, *SEZs and Economic Transformation: Towards a Developmental Approach*, „Transnational Corporations”, no. 26(2), s. 27–48, DOI: 10.18356/d5636c42-en.
- Ambroziak A., 2009, *Efekty funkcjonowania specjalnych stref ekonomicznych w Polsce*, „Zeszyty Naukowe Kolegium Gospodarki Światowej”, nr 24, s. 111–141.

- Ambroziak A., 2016, *Efekty udzielania pomocy publicznej w specjalnych strefach ekonomicznych po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej*, [w:] *Wybrane aspekty funkcjonowania Polski w Unii Europejskiej. Bilans dziesięciu lat członkostwa*, Bąk H., Wojtkowska-Łodej G. (red.), Wydawnictwo Naukowe SGH w Warszawie, Warszawa.
- Ambroziak A., Dziemianowicz W., 2021, *The Impact of Special Economic Zones on Local Labour Markets in Poland*, "Miscellanea Geographica – Regional Studies On Development", vol. 25, no. 2, s. 93–98, DOI: 10.2478/mgrsd-2020-0032.
- Ambroziak A., Hartwell C.A., 2018, *The Impact of Investments in Special Economic Zones on Regional Development: The Case of Poland*, "Regional Studies", vol. 52, no. 10, s. 1322–1331.
- Augustyński I., 2019, *The Illusions of Special Economic Zones in Developed Countries*, „Biblioteka Regionalisty – Regional Journal”, no. 19, s. 7–19, DOI:10.15611/br.2019.1.01.
- Boarnet M.G., Bogart W.T., 1996, *Enterprise Zones and Employment. Evidence from New Jersey*, "Journal of Urban Economics", no. 40(2), s. 198–215.
- Bondonio D., Engberg J., 2000, *Enterprise Zones and Local Employment. Evidence from the States' Programs*, "Regional Science and Urban Economics", no. 30(5), s. 519–549.
- Carter C., Harding A., 2010, *Special Economic Zones in Asian Market Economies*, Routledge, London.
- Caves R.E., Jones R.W., 1985, *World Trade and Payments: An Introduction*, 4th ed., Little Brown, Boston.
- Chen X., 2019, *Change and Continuity in Special Economic Zones: A Reassessment and Lessons from China*, "Transnational Corporations", vol. 26, no. 2, s. 49–74.
- Cieślak A., 2025, *Political Economy of Special Economic Zones Location in Poland*, "Journal of Economics and Management", no. 47, s. 1–24.
- Cirera X., Lakshman R., 2014, *The Impact of Export Processing Zones on Employment, Wages and Labour Conditions in Developing Countries*, "Journal of Development Studies", no. 50(6), s. 789–804.
- Ciżkowicz P., Rzońca A., Ciżkowicz-Pękała M., Pękała P., 2014, *Efektywność specjalnych stref ekonomicznych w Polsce jako narzędzia polityki gospodarczej: Analiza empiryczna z wykorzystaniem modeli panelowych*, „Acta Universitatis Lodzianis Folia Oeconomica”, no. 6(308), s. 17–29.
- CRIDO, 2023, *Polish Investment Zone: Opportunities and Challenges*, Raport CRIDO, Poland, <https://crido.pl/en/hottopic/polish-investment-zone> [data dostępu: 20.06.2025].
- Czyżowska J., Żmija D., 2022, *Special Economic Zones (SEZ) in the Crisis Caused by the COVID-19 Pandemic*, "Journal of Management and Financial Sciences", no. (45), s. 9–25, DOI: 10.33119/JMFS.2022.45.1.
- Domański B., Gwosdz K., 2005, *Dziesięć lat doświadczeń pierwszej polskiej specjalnej strefy ekonomicznej. Mielec 1995–2005*, Instytut Geografii i Gospodarki Przestrzennej Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, Agencja Rozwoju Przemysłu S.A. Oddział w Mielcu, Mielec.

- Dorożyński T., Dobrowolska B., Kuna-Marszałek A., 2020, *Institutional Quality in Central and East European Countries and Its Impact on FDI Inflow*, "Entrepreneurial Business and Economics Review", no. 8(1), s. 91–110, DOI: 10.15678/EBER.2020.080105.
- Dorożyński T., Świerkocki J., 2022, *Specjalne strefy ekonomiczne w Polsce. Doświadczenia i perspektywy*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.
- E&Y, 2018, *Polish Investment Zone. Legal and Organizational Changes*, E&Y. Poland, <https://www.paih.gov.pl/wp-content/uploads/0/133701/133704.pdf> [data dostępu: 20.06.2025].
- Farole T., 2011, *Special Economic Zones in Africa Comparing Performance and Learning from Global Experiences*, Washington, The World Bank, <http://documents1.worldbank.org/curated/en/996871468008466349/pdf/600590PUB01D181onomic09780821386385.pdf> [data dostępu: 20.06.2025].
- Farole T., Moberg L., 2014, *It Worked in China, so why not in Africa?*, "KOICA Working Paper", no. 5, s. 1–40.
- Frick S., Rodríguez-Pose A., 2019, *Are Special Economic Zones in Emerging Countries a Catalyst for the Growth of Surrounding Areas?*, "Transnational Corporations", vol. 26, no. 2, s. 75–94.
- Frick S., Rodríguez-Pose A., 2022, *Special Economic Zones and Sourcing Linkages with the Local Economy: Reality or Pipedream*, "European Journal of Development Research", vol. 34(2), s. 655–676, April, DOI: 10.1057/s41287-021-00374-4.
- Ge Wei., 1999, *Special Economic Zones and the Opening of the Chinese Economy: Some Lessons for Economic Liberalization*, "World Development", no. 27(7), s. 1267–1285.
- Hajduga P., Pilewicz T., Mempek-Śnieżyk A., 2018, *Cooperation between Local Authorities and Economic Entities in Polish Special Economic Zones – Evidence from Lower Silesia in Poland*, "Economics and Sociology", no. 11(2), s. 80–96, DOI: 10.14254/2071-789X.2018/11-2/6.
- Hwang Y.K., Diez A.S., 2024, *Renewable Energy Transition and Green Growth Nexus in Latin America*, "Renewable and Sustainable Energy Reviews", vol. 198, July, 114431, s. 1–28, DOI: 10.1016/j.rser.2024.114431.
- Jasiniak M., Keller J., 2016, *Znaczenie Specjalnych Stref Ekonomicznych w rozwoju polskich regionów – na przykładzie województwa łódzkiego*, „Acta Universitatis Lodziensis. Folia Oeconomica”, nr 4(323), s. 21–36. DOI: 10.18778/0208-6018.323.02
- Jones R.W., 1980, *Comparative and Absolute Advantage*, "Swiss Journal of Economics and Statistics", vol. 3, s. 235–260.
- Każmierczak-Piwko L., 2017, *Ekologiczne koszty rozwoju specjalnych stref ekonomicznych i stref aktywności gospodarczej w Polsce*, „Systemy Wspomagania w Inżynierii Produkcji”, no. 6(1), s. 129–137.
- Kozaczka M., 2020, *Społeczna odpowiedzialność spółek zarządzających polskimi specjalnymi strefami ekonomicznymi*, „Prace Komisji Geografii Przemysłu Polskiego Towarzystwa Geograficznego”, vol. 34, no. 3, s. 207–219.

- Kusago T., Tzannatos Z., 1998, *Export Processing Zones: A Review in Need of Update*, "Social Protection Discussion Paper", no. 9802, January, s. 1–47.
- Lichota W., 2016, *Efektywność finansowa specjalnych stref ekonomicznych w Polsce*, „Gospodarka Narodowa”, nr 1, s. 99–130.
- Lichota W., 2019, *Polskie specjalne strefy ekonomiczne – efekty finansowe*, Wydawnictwo Wyższa Szkoła Biznesu i Przedsiębiorczości, Ostrowiec Świętokrzyski.
- Łukaniszyn-Domaszewska K., Mazur-Włodarczyk K., Karaś E., 2023, *Special Economic Zones (SEZS) as an Element of Sustainable Development in Emerging Countries: A case of Poland*, "Scientific Papers of Silesian University of Technology. Organization and Management Series", no. 179, s. 251–275, DOI: 10.29119/1641-3466.20-23.179.13.
- Meng G., Zeng D.Z., 2019, *Structural Transformation Through Free Trade Zones: The Case of Shanghai*, "Transnational Corporations Journal", vol. 26, no. 2, s. 95–115, <https://ssrn.com/abstract=3623044> [data dostępu: 20.06.2025].
- Ministerstwo Przedsiębiorczości i Technologii, 2018, *Informacja o realizacji ustawy o specjalnych strefach ekonomicznych. Stan na 31 grudnia 2017 r.*, Ministerstwo Przedsiębiorczości i Technologii, Warszawa.
- Ministerstwo Przedsiębiorczości i Technologii, 2019, *Informacja o realizacji ustawy o specjalnych strefach ekonomicznych. Stan na 31 grudnia 2018 r.*, Ministerstwo Przedsiębiorczości i Technologii, Warszawa.
- Ministerstwo Rozwoju, 2016, *Informacja o realizacji ustawy o specjalnych strefach ekonomicznych. Stan na 31 grudnia 2015 r.*, Ministerstwo Rozwoju, Warszawa.
- Ministerstwo Rozwoju, 2017, *Informacja o realizacji ustawy o specjalnych strefach ekonomicznych. Stan na 31 grudnia 2016 r.*, Ministerstwo Rozwoju, Warszawa.
- Ministerstwo Rozwoju, 2019, *Polska Strefa Inwestycji: Nowe podejście do wspierania inwestycji*, Ministerstwo Rozwoju, Warszawa.
- Ministerstwo Rozwoju, 2020, *Informacja o realizacji ustawy o specjalnych strefach ekonomicznych. Stan na 31 grudnia 2019 r.*, Ministerstwo Rozwoju, Warszawa.
- Ministerstwo Rozwoju, Pracy i Technologii, 2021, *Informacja o realizacji ustawy o specjalnych strefach ekonomicznych. Stan na 31 grudnia 2020 r.*, Ministerstwo Rozwoju, Pracy i Technologii, Warszawa.
- Ministerstwo Rozwoju i Technologii, 2022, *Informacja o realizacji ustawy o specjalnych strefach ekonomicznych. Stan na 31 grudnia 2021 r.*, Ministerstwo Rozwoju i Technologii, Warszawa.
- Ministerstwo Rozwoju i Technologii, 2023, *Informacja o realizacji ustawy o specjalnych strefach ekonomicznych. Stan na 31 grudnia 2022 r.*, Ministerstwo Rozwoju i Technologii, Warszawa.
- Ministerstwo Rozwoju i Technologii, 2024, *Informacja o realizacji ustawy o specjalnych strefach ekonomicznych. Stan na 31 grudnia 2023 r.*, Ministerstwo Rozwoju i Technologii, Warszawa.

- Ministerstwo Rozwoju i Technologii, 2025, *Informacja o realizacji ustawy o specjalnych strefach ekonomicznych. Stan na 31 grudnia 2024 r.*, Ministerstwo Rozwoju i Technologii, Warszawa.
- Moberg L., 2013, *The Political Economy of Special Economic Zones*, "Journal of Institutional Economics", vol. 11(01), s. 167–190, DOI: 10.1017/S1744137414000241.
- Moberg L., Tarko V., 2021, *Special Economic Zones and Liberalization Avalanches*, "Journal of Entrepreneurship and Public Policy", vol. 10(1), s. 120–139, February, DOI: 10.1108/JEPP-01-2021-0008.
- Nazarczuk J.M., Umiński S., 2018, *The Impact of Special Economic Zones on Export Behaviour. Evidence from Polish Firm-level Data*, "Ekonomie a Management", no. 21(3), s. 4–22, DOI: 10.15240/tul/001/2018-3-001.
- Nazarczuk J.M., Cicha-Nazarczuk M., 2016, *Wpływ SSE na sytuację na powiatowych rynkach pracy – wnioski z modeli panelowych*, „Studia Ekonomiczne Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach”, nr 292, s. 116–132.
- OECD, 2020, *A Territorial Approach to the Sustainable Development Goals: Synthesis Report*, DOI: 10.1787/e86fa715-en.
- Pastusiak R., Jasiniak M., Keller J., Krzeczewski B., 2016, *Wpływ specjalnych stref ekonomicznych na gospodarkę i społeczeństwo. Doświadczenia Polski*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź, DOI: 10.18778/8088-564-6.
- Pastusiak R., Keller J., 2014, *Wpływ Specjalnych Stref Ekonomicznych na gospodarkę Polski*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego”, nr 802 „Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia”, nr 65, s. 29–39.
- Peres M., Ameer W., Xu H., 2018, *The Impact of Institutional Quality on Foreign Direct Investment Inflows: Evidence for Developed and Developing Countries*, "Economic Research-Ekonomska Istraživanja", vol. 31(1), s. 626–644, January, DOI: 10.1080/1331677X.2018.1438906.
- Pitera R., 2019, *Oddziaływanie specjalnej strefy ekonomicznej Euro-Park Mielec na rozwój przemysłu*, „Prace Komisji Geografii Przemysłu Polskiego Towarzystwa Geograficznego”, no. 33(1), s. 50–62, DOI: 10.24917/20801653.331.4.
- Pitera R., 2023, *Wpływ specjalnych stref ekonomicznych na rozwój gospodarczy regionu, Rzeszów*, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego.
- Polskie specjalne strefy ekonomiczne – zamierzenia i efekty*, 2000, Kryńska E. (red.), Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa.
- Rodríguez-Pose A., Wilkie C., 2019, *Innovating in Less Developed Regions: What Drives Patenting in the Lagging Regions of Europe and North America*, "Growth and Change", vol. 50(1), s. 4–37.
- Rykała M., 2024, *Wpływ wprowadzenia Polskiej Strefy Inwestycji na udział MŚP oraz przedsiębiorstw z polskim kapitałem w korzystaniu ze zwolnień z CIT i PIT na przykładzie katowickiej specjalnej strefy ekonomicznej*, „Humanitas Zarządzanie”, nr 25(2), s. 159–172, DOI: 10.5604/01.3001.0054.6950.

- Sobol D., 2016, *Atrakcyjność inwestycyjna specjalnych stref ekonomicznych w Polsce*, „Acta Universitatis Nicolai Copernici Oeconomia”, t. 47, nr 2, s. 155–170, DOI: 10.12775/AUNC_ECON.2016.009.
- Wang J., 2009, *The Economic Impact of Special Economic Zones: Evidence from Chinese Municipalities*, „Journal of Development Economics”, no. 90(1), s. 45–56.
- Warr P.G., 1989, *Export Processing Zones. The Economics of Enclave Manufacturing*, „The World Bank Research Observer”, vol. 4, no. 1, January, s. 65–88.
- Warr P.G., 1983, *Jakarta Export Processing Zone: Benefits and Costs*, „Bulletin of Indonesian Economic Studies”, vol 19, no. 3, s. 28–49.
- World Bank, 2008, *Special Economic Zones: Performance, Lessons Learned, and Implications for Zone Development*, World Bank, Washington.
- Zeng D.Z., 2021, *The Past, Present, and Future of Special Economic Zones and Their Impact*, „Journal of International Economic Law. Oxford University Press”, vol. 24(2), s. 259–275.

www 1, <https://www.aeaweb.org/jel/guide/jel.php> [data dostępu: 6.05.2026].